

Piyasa Düzenleyicisi EPDK'nin Bağımsızlığı Sorgulanıyor....

AB'NİN GÖZÜ ELEKTRİKTEN SONRA DOĞALGAZ BORSASINA KAYDI

Kahraman Yapıcı
EMO Basın

Elektrik enerjisinde zamlara neden olan maliyet bazı fiyatlandırma ve borsa mekanizmalarının övüldüğü AB İlerleme Raporu'nda, Rusya ile yapılan doğalgaz sözleşmelerinin özel sektöre devredilememesi ve BOTAS'ın piyasa payının azaltılmaması eleştirildi. Özelleştirme çalışmalarının aksadığı ve elde edilen gelirin 2010 yılındaki 2.2 milyar Avro düzeyinden 2011'de 971 milyon Avro'ya düştüğü kaydedildi. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu (EPDK) üzerindeki etkisinin AB mevzuatına aykırılık oluşturacak şekilde arttığına dikkat çekilen raporda, enerji verimliliği çalışmaları ise geçer not aldı. Elektrik piyasasına benzer bir yapının doğalgaz piyasasında da kurulması istenirken, elektrik borsasında ortaya çıkan fahiş fiyatlara değinilmeksizin borsada şirketlere yapılan ödemelerin aksamasının özelleştirmeleri olumsuz etkilediği iddia edildi. Raporda yerli ekipmanlara yönelik teşvik mekanizmasının Dünya Ticaret Örgütü ve Gümrük Birliği kurallarına uyumunun tartışmalı olduğu belirtilerek, rahatsızlık ifade edilirken, Türkiye nükleer tesislerin güvenliği ve radyoaktif atıklar konusunda uyarıldı.

Avrupa Parlamentosu'na ve Avrupa Konseyi'ne sunulan 10 Ekim 2012 tarihli Türkiye İlerleme Raporu'nda "Türkiye'nin muhtemel bir enerji merkezi olarak gelişmesine devam etmesi bakımından ve AB ile ortak zorlukları bulunduğu göz önüne alındığında, Türkiye ve Komisyon, enerji alanında önemli bir dizi konuda işbirliğini arttırmaya karar vermişlerdir" ifadeleri ile enerjinin temel konularından biri olduğu vurgulanıyor.

Şebeke Entegrasyonunda İlerleme

İlerleme Raporu'nun "Trans-Avrupa Ağları" başlıklı bir bağımsız bölüm bulunması, coğrafi konumu nedeni ile Türkiye'ye "AB'ye enerji temin eden ülke" rolü biçildiğini ortaya koyuyor. "Enerji ağları konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir" denilen raporda, elektrik hatlarına ilişkin Bulgaristan, Yunanistan, Suriye, İran, Azerbaycan ve Gürcistan ile bağlantı sağlandığına dikkat çekildi. Raporda, Gürcistan ve İran'dan Türkiye'ye bağlantı sağlayan iki yeni 400 kilovolt (kV) iletim hattının yapım aşamasında olduğu belirtildi. Gürcistan, İran, Suriye ve Irak arasında inşa edilecek yeni hatlara ilişkin

çalışmaların sürdüğü belirtilen raporda, "Türkiye'nin Avrupa Elektrik İletim Sistemi İşletmecileri Ağı'nın (ENTSO-E) Avrupa Kıtası Senkron Bölgesi'ne uyum hazırlıkları ileri seviyede olup, 2012 sonbaharında tamamlanması beklenmektedir" denildi.

Taşımacılık ve elektrik enerji ağları alanında ilerlemeler sağlandığı vurgulanan raporda, "Ancak, doğalgaz enterkoneksiyon bağlantıları ve Güney Gaz Koridoru'nun hayata geçirilmesi için sürekli çaba sarf edilmesi gerekmektedir" ifadeleri kullanıldı.

Kadrolaşma Sıkıntısı

Raporun "Kamu Yönetimi" başlıklı bölümünde, Türkiye'de kamu yönetimi konusundan liyakata dayalı terfiyi sağlayan bir kamu reformuna ihtiyaç duyulduğu belirtilerek, "2011 tarihli Kanun Hükmünde Kararname ile geçici görevli ve sözleşmeli personelin kadrolu kamu çalışanı yapılmasına imkân tanınmıştır. Bu durum, işe alım usullerinin gözletilmemesi, devlet memurluğunun siyasetleştirilmesi ve liyakata dayalı sistemin zayıflatılması risklerini taşımaktadır" denildi. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın EPDK üzerindeki etkisinin arttığına dikkat çekilen raporda, düzenleyici kurumlara ilişkin "Enerji Piyasası'nda Ağustos 2011 tarihi itibarıyla, Bakanlıkların bağımsız düzenleyici kurumlar üzerindeki artan yetkileri aynı şekilde devam etmiştir ve örneğin bu durumda (Enerji Direktifine ilişkin) AB mevzuatına aykırılık oluşmuştur" şeklindeki değerlendirmeye yer verildi.

Özelleştirme Geliri Düştü

Kamu iktisadi teşekküllerinin yeniden "yapılandırılmasına" ilişkin çalışmaların yetersiz bulunduğu raporda, bu konuda "sınırlı gelişme" kaydedildiği iddia edildi. Özelleştirmelerin yatırımcıların uzun vadeli dış kaynak bulma konusundaki sıkıntıları nedeniyle önemli ölçüde yavaşladığı ve iki elektrik dağıtım şirketinin özelleştirme ihalesinin tamamlanamadığı anımsatıldı. Türkiye'de yürütülen özelleştirme çalışmalarına ilişkin şu bilgilere yer verildi:

“Doğalgaz dağıtım ihalesi de dâhil olmak üzere birçok ihalenin teklif verme süreleri ve prosedürleri uzatılmıştır. 2010 yılında 2.2 milyar Avro (GSYH'nın yüzde 0.4'ü) olarak gerçekleşen, toplam özelleştirme gelirleri, 2011'de 971 milyon Avro (GSYH'nın yüzde 0.2'si) seviyesine düşmüştür. İskenderun Limanı (266 milyon Avro tutarında) ve Trakya Elektrik Dağıtım Şirketi'nin (411 milyon Avro tutarında) özelleştirme çalışmaları 2011 yılında tamamlanmıştır. 2012 yılı içinde başlıca elektrik üretim tesislerinin, otoyolların, köprülerin ve bazı limanların özelleştirilmesi planlanmaktadır.”

'Borsa Ödemeleri Aksaması' Telkini

Enerji iç piyasasına ilişkin olarak, elektrik alanında bazı konularda “ilerlemelerin” yaşandığı belirtildi. Elektrik fiyatlarının zaman zaman fahiş boyutlara yükseldiği için kamuoyunda karaborsa olarak bilenen Dengeleme ve Ulaştırma Sistemi'nde Aralık 2011'de gün öncesi piyasası işlemleri başlatıldığına yer verilen raporda, fahiş fiyatlara yol açan sistem eleştirilmediği gibi piyasa oyuncularına yapılan ödemelerde aksamalar yaşandığı dile getirildi.

“Teklif sahiplerinin ödeme güçlüklerinden dolayı elektrik dağıtım varlıklarının özelleştirilmesi yavaşlatılmış, bu durum üretim tesislerinin özelleştirilmesinde gecikmelere neden olmuştur” denilen raporda, Özelleştirme İdaresi'nin Ağustos 2012'de üç dağıtım şirketi ve bir büyük doğalgaz çevrim santrali için ihale sürecini yeniden başlattığı vurgulandı.

Toptan ve perakende elektrik satış piyasasında tüketiciler arasındaki çapraz sübvansiyonların ortadan kaldırılması konusunda sınırlı ilerleme kaydedildiği belirtilen raporda, “Nihai kullanıcılara yönelik otomatik ve maliyet esaslı bir fiyatlandırma mekanizması bulunmasına rağmen, gerçek maliyetlerdeki değişiklikler nihai kullanıcılara uygulanan fiyatlara her zaman yansıtılmamaktadır” denildi.

AB'nin “Yerli” Rahatsızlığı

Enerji Bakanlığı bünyesinde kurulan Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü'nün (YEGM) yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, enerji bilgi ve teknolojisi yönetiminden sorumlu olduğu belirtilen raporda, bu alanda sağlanan ilerlemeler şöyle sıralandı:

“EPDK, Şubat 2012'de rüzgar ve güneş enerjisine dayalı lisans başvurularına ilişkin ölçüm standartlarını belirleyen bir tebliğ yayımlamıştır. Temmuz 2012'de yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üreten tesislerde kullanılan aksamın yurtiçinde imalatıyla ilgili yönetmelikte değişiklik yapılmıştır.”

Yenilenebilir Enerji Kanunu'nda yer alan teşviklerden yararlanmak için ekipman ve aksamların yerli olmasına ilişkin alt sınırlar getirildiğine dikkat çekilen raporda, “Yurtiçinde üretilen ekipmanlara yönelik teşvik mekanizmasının Dünya Ticaret Örgütü ve Gümrük Birliği ticaret kurallarına uyumu tartışmalıdır. EPDK ayrıca, yerli tarım ürünlerinden üretilmiş yenilenebilir yakıtların piyasadaki benzin ve dizel yakıtlara katkı maddesi olarak kullanımını teşvik etmek amacıyla iki tebliğ yayımlamıştır” denildi.

Enerji Verimliliğinde Memnuniyet

Enerji verimliliğine ilişkin gelişmelerden övgü ile bahsedilen raporda, “Türkiye'nin enerji yoğunluğunu 2023 yılı itibarıyla en az yüzde 20 oranında azaltmak amacıyla bir

dizi politika ve uygulamaya yönelik eylem belirleyen Enerji Verimliliği Stratejisi Şubat 2012'de yayımlanmıştır” denildi. Ekim 2011'de sanayi için teşvikler getiren ve enerji verimliliği danışmanlık şirketleri yetkilendirmelerini düzenleyen ve enerji verimliliğinin artırılmasına ilişkin yönetmelik değişikliği yapıldığına yer verilen raporda, “Ürünlerin Enerji ve Diğer Kaynak Tüketimlerinin Etiketleme ve Standart Ürün Bilgileri Yoluyla Gösterilmesi Hakkında Yönetmelik” in ise Aralık 2011'de yayımlandığı anımsatıldı. Enerji verimliliği hizmetlerine ve enerji yönetim programlarına yönelik yetkilendirmeler konusunda gelişmelerin devam ettiği belirtilen raporda, 2011 yılında toplam 8 bin adet enerji performansı sertifikası verildiği kaydedildi.

Doğalgazda Öncü Rol Beklentisi

Arz güvenliği konusunda çeşitli ilerlemeler sağlandığı belirtilen raporda, Azerbaycan'la yapılan doğalgaz anlaşmasına ve Şah Deniz II'den taşınacak doğalgaz için kurulan Trans Anadolu Boru Hattı (TANAP) konsorsiyumuna atıfta bulunuldu. Ayrıca BOTAŞ ve Çinli Tianchen Mühendislik Firması (TCC) arasında İç Anadolu Bölgesi'nde 1 milyar metreküp kapasiteli yeraltı doğalgaz depolama tesisi kurmak için Kasım 2011'de sözleşme imzalandığına da yer verildi. Raporda, “Türkiye, komşu ülkelere AB'ye yönelik petrol ve gaz iletimi için kaynak ve güzergah çeşitlendirmesi bakımından öncü bir rol oynama potansiyeline sahiptir” denildi.

Rusya ile Türkiye arasındaki ilişkiler, raporda şu ifade ile değerlendirildi:

“Türkiye ve Rusya Federasyonu, Güney Akım Doğalgaz Boru Hattı'nın Karadeniz'de Türk münhasır ekonomik bölgesi üzerinden geçecek şekilde inşa edilmesinin ve Rus Batı Hattı Sözleşmesi'nin bir yıl daha uzatılmasının onaylanması da dahil olmak üzere Aralık 2011'de bir dizi enerji anlaşması imzalanmıştır.”

“Doğalgazda Sözleşme Devri Başarısızlığı”

Elektrik ve doğalgaz alanlarında yapılan piyasalaştırma adımları raporda, “Sektörlerin serbestleştirilmesinde düzensiz bir ilerleme sağlanmıştır” ifadeleri ile değerlendirilerek, şöyle denildi:

“Mevcut kanunu yürürlükten kaldıracak Elektrik Piyasası Kanun Tasarısı, paydaşlarla tartışılmış ve onaylanması için Başbakanlığa iletilmiştir. Tekel konumundaki BOTAŞ'ın pazar payının düşürülmesine yönelik somut

bir ilerleme kaydedilmemiş olup, Rusya Federasyonu ile süresi biten sözleşmenin yerini özel sektör sözleşmelerinin almasına yönelik girişimler başarısız olmuştur.”

Doğalgazda serbest kullanıcı eşliğinin 2012 yılı için 300 bin metreküpe düşürüldüğü kaydedilen raporda, EPDK'nın 2012 yılı için doğalgaz tüketim tahminin 2011 yılına oranla yüzde 9 artarak 48,5 milyon metreküp olması beklentisine yer verildi. Raporda, 81 ilin 69'una doğalgaz ulaştırıldığı belirtildi. Ankara bölgesi için doğalgaz dağıtımını özelleştirme çalışmalarının devam ettiği belirtilerek, BOTAŞ'ın Rusya ile biten sözleşme sürelerinin bir yıl daha uzatıldığı vurgulandı. “BOTAŞ'ın tekelleri piyasayı azaltılması konusunda ilerleme kaydedilmemiştir” denilen raporda, EPDK'nın bu sözleşmeler yerine özel sektör tarafından 6 milyon metreküp ve Irak'tan ilave 3 milyon metreküplük doğalgaz temini için yapılan ithalat lisansı başvurularının değerlendirdiğine yer verildi.

Doğalgaz sektöründe rekabetin sınırlı olması eleştirilerek, elektrik piyasasındaki maliyet esaslı fiyatlandırma mekanizması işleyişinin iyileştirilmesi ve benzer bir mekanizmanın doğalgaz piyasası için de oluşturulması istendi.

AB'den Nükleer Uyarı

Türkiye Atom Enerjisi Kurumu'nun (TAEK) nükleer enerji hakkındaki AB müktesebatı ile uyumu artırmak amacıyla, nükleer düzenleyici altyapısının etkinliğinin geliştirilmesi için bir proje önerdiğine yer verilen raporda, Türkiye'nin nükleer işbirliği konusunda Güney Kore, Japonya, Çin ve Kanada ile dört mutabakat zaptı imzaladığı kaydedildi. Türkiye'nin Kullanılmış Yakıt İdaresi'nin ve Radyoaktif Atık İdaresi'nin Güvenliği Üzerine Birleşik Sözleşme'ye henüz taraf olmadığına dikkat çekilen raporda, şu uyarıda bulunuldu:

Doğalgaz sektöründe rekabetin sınırlı olması eleştirilerek, elektrik piyasasındaki maliyet esaslı fiyatlandırma mekanizması işleyişinin iyileştirilmesi ve benzer bir mekanizmanın doğalgaz piyasası için de oluşturulması istendi.

“AB standartları ile tam uyumlu bir nükleer güvenlik düzeyi sağlayacak çerçeve nükleer kanununun kabulü konusunda ilerleme kaydedilmemiştir; mevcut uygulanabilir ulusal mevzuat temel olarak iyonlaştırıcı radyasyona karşı korunma ve nükleer tesislere lisans verilmesini kapsamaktadır. Ayrıca, Türkiye hâlâ Avrupa Topluluğu Acil Radyolojik Bilgilerin Değişimi Anlaşmasına (ECURIE) taraf olmamıştır. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) standartlarını temel alan mevcut yönetmeliklerin müktesebatla uyumlu olduğunun doğrulanması gerekmektedir. Türkiye'nin, nükleer tesislerin nükleer güvenliği ve kullanılmış yakıtların ve radyoaktif atıkların güvenli yönetimine ilişkin son direktiflere de uyum sağlaması gerekmektedir.” Raporun “Çevre ve İklim Değişikliği” başlıklı bölümünde ise Akkuyu'da kurulması planlanan nükleer santralin uluslararası kamuoyunda kaygı yaratmaya devam ettiği vurgulandı.

ÇED Süreci İşletilmiyor

AB'nin Su ve Çerçeve Direktifi'nin Türkiye'de iç hukuka aktarılmasının henüz gerçekleştirilmediğine de değinilen raporda, “Çok sayıda büyük hidroelektrik santralının inşa edilmesine yönelik planlar için stratejik çevresel değerlendirme veya uygun ÇED çalışmaları yapılmamıştır” denildi. Türkiye'nin 2023 yılına kadar olan süreyi kapsayan İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı'nı (İDEP) kabul ettiğine dikkat çekilen raporda, şu uyarılarda bulunuldu: “İDEP kapsamında, bina, sanayi, ulaştırma, atık, tarım ve ormancılık sektörlerindeki birincil enerji yoğunluğu ve enerji tasarrufu bakımından büyük emisyon azaltımı öngörülmesine rağmen, genel bir ulusal hedef kabul edilmemiştir. İklim faaliyetinin fırsat ve zorluklarına ilişkin olarak tüm düzeylerde farkındalık yaratılmasına kayda değer biçimde ihtiyaç duyulmaktadır.” ■

